

تعیین مناسب‌ترین زیست‌بوم‌های توسعه بوم‌گردی جامعه‌بنیاد^۱

(مورد مطالعه: دهستان سیاهو بندرعباس)

مهدی میرزاده کوهشاهی^۲، استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

علی شهدادی، استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه جیرفت، ایران

منارستمی، کارشناس ارشد برنامه‌ریزی اکوتوریسم، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

پذیرش: ۹۷/۱۰/۸

ارجاع جهت اصلاحات: ۹۷/۵/۲۰

دریافت: ۹۶/۱۱/۱۰

چکیده

پایداری بوم‌گردی مستلزم مشارکت همه‌جانبه جامعه میزبان در پروژه‌های بوم‌گردی است. بوم‌گردی جامعه‌بنیاد رویکردی است که در آن جامعه محلی به مثابه بانی و مروج توسعه بوم‌گردی عمل می‌کند و مشارکت همه‌جانبه‌ای در توسعه بوم‌گردی دارد. هدف این پژوهش، شناسایی مناسب‌ترین زیست‌بوم‌های توسعه بوم‌گردی جامعه‌بنیاد (CBET) در دهستان سیاهو شهرستان بندرعباس است. به بیانی دیگر این پژوهش در پی آن است با بررسی و تحلیل وضع موجود شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، نهادی-کالبدی و زیست‌محیطی تأثیرگذار بر بوم‌گردی جامعه‌بنیاد در دهستان سیاهو به این پرسش پاسخ دهد که مناسب‌ترین زیست‌بوم‌های توسعه این گونه از بوم‌گردی در این دهستان کجا است؟

پژوهش حاضر با توجه به هدف از نوع تحقیقات کاربردی-توسعه‌ای و با توجه به شیوه گردآوری داده‌ها در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی قرار دارد و بر حسب ماهیت داده‌ها، کمی است. جامعه آماری پژوهش را جامعه محلی، گردشگران و نخبگان مرتبط با حوزه گردشگری تشکیل می‌دهند. داده‌های پژوهش با روش پیمایش، تکنیک مصاحبه و ابزار پرسشنامه با روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای هدفمند از چهار روستای هدف گردشگری در این دهستان با حجم نمونه ۳۷۰ نفر از جامعه محلی، ۳۵۹ نفر از گردشگران دهستان سیاهو و ۱۵ نفر از نخبگان گردآوری شد. داده‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS.22 توصیف و تحلیل شدند. در پایان با استفاده از تکنیک SWOT استراتژی توسعه بوم‌گردی جامعه بنیان در دهستان سیاهو ارائه شد. یافته‌های پژوهش نشان داد با استفاده از رویکرد بوم‌گردی جامعه بنیاد و با توجه به مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-نهادی و زیست‌محیطی، در دهستان سیاهو روستای بنگلایان مناسب‌ترین شرایط برای توسعه بوم‌گردی جامعه‌بنیاد را دارد.

کلیدواژه‌ها: بوم‌گردی جامعه‌بنیاد، گردشگری پایدار، جامعه محلی، دهستان سیاهو، بندرعباس

مقدمه

گردشگری به عنوان صنعت سبز مجموعه متنوعی از فرصت‌های اشتغال مستقیم و غیرمستقیم را در تمامی بخش‌های اقتصاد ملی به وجود آورده است (اوبادیک و ماریک^۱، ۲۰۰۹: ۹۴). با توجه به شکل‌گیری مفهوم توسعه پایدار، انواع گردشگری جایگزین وارد عرصه صنعت گردشگری شده‌اند (فاضل بخششی، ۱۳۸۷: ۲). امروزه یکی از رویکردهای گردشگری جایگزین که از رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار است، بوم‌گردی است. به حداقل رساندن تأثیر منفی بر محیط‌زیست، حمایت از فرهنگ‌های محلی، کمک به رفاه اقتصادی جوامع میزبان و همچنین ذینفعان از اصول اساسی بوم‌گردی است. بوم‌گردی دارای قابلیت‌هایی از جمله؛ ترویج گردشگری پایدار در منطقه، کمک به توسعه مناطق محروم و به حاشیه رانده شده و کاهش فقر روستایی دارد (مانیو و کوودر^۲، ۲۰۱۲: ۹۷). اگر گردشگری را فعالیتی اقتصادی بدانیم سرمایه‌گذاری و بازگشت سرمایه‌گذاری جامعه بومی در بوم‌گردی اثرات عمیقی بر محیط، حیات وحش، سنت‌های فرهنگی، اشتغال و دیگر اموال‌شان دارد (کتما، ۲۰۱۵: ۳۹). از همین رو اجماع متخصصان بر این است که پایدارترین گونه گردشگری، بوم‌گردی جامعه بنیاد است. در زمینه بوم‌گردی جامعه بنیاد پیش از این پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته است.

ژانگ^۳ و لیو (۲۰۱۰) در پژوهش خود، بوم‌گردی جامعه‌بنیاد را راهبردی برای بهینه‌سازی ساختار اقتصادی جامعه، حفاظت از منابع زیست‌محیطی، حفظ فرهنگ سنتی جامعه و بهبود آگاهی جامعه محلی و در نهایت تحقق پایداری می‌دانند. اکوپولو^۴ (۲۰۱۱) در پژوهشی بیان می‌کند که بوم‌گردی جامعه بنیاد تحت چه شرایطی می‌تواند ابزاری جهت ترویج توسعه پایدار صنعت گردشگری در یونان باشد. نتایج پژوهش بیس^۵ (۲۰۱۱) درباره بوم‌گردی جامعه‌بنیاد و توانمندسازی مردم بومی نشان می‌دهد بوم‌گردی جامعه‌بنیاد علاوه بر آثار اقتصادی به عنوان یک ابزار مهم برای بهبود سلامت روان و توان بخشی سیاسی و اجتماعی عمل می‌کند. پژوهش مانیو و کوودر (۲۰۱۲) درباره اثرات بوم‌گردی جامعه بنیاد بر بهبود معیشت در غنا^۶

1. Obadić, A., & Marić

2. Manu & Kuuder

3. Zhuang & Lei

4. Drakopoulou

5. Bith

6. Ghana

نشان می‌دهد بوم‌گردی جامعه‌بنیاد بیش‌ترین تأثیر را به نفع فقرا در جوامع روستایی دارد، چراکه مشتری به مرکز محصول می‌آید و شرایط برای فروش مستقیم و در نتیجه پرورش و ایجاد ارزش‌افزوده اقتصادی، فراهم می‌شود. فیورلو و بو^۱ (۲۰۱۲) در پژوهش خود نشان می‌دهند که درجات مختلفی از توانمندسازی جامعه محلی توسط بوم‌گردی جامعه بنیاد قابل تصور است. وی بوم‌گردی جامعه‌بنیاد را به‌عنوان یک نوع گردشگری جایگزین و دیدگاهی نو در این زمینه دانسته است.

محداقبال و همکارانش^۲ (۲۰۱۳) در پژوهش خود درباره ارزیابی کیفیت خدمات بوم‌گردی جامعه بنیاد در پارک فایرفلای کامپونگ کوانتان^۳ مالزی، به این نتیجه دست یافتند که پنج مانع و عامل شکست بوم‌گردی عبارتند از نارضایتی از کیفیت جاذبه‌ها و امکانات در پارک‌ها و عرصه‌ها، انتظارات توریستی قبل از سفر، دانش ناکافی و رفتار غیرقابل قبول کارکنان و گردشگران دیگر و درنهایت عدم آگاهی کافی جهت نیازهای گردشگران.

آسرونک و همکارانش^۴ (۲۰۱۵) نیز در پژوهش خود درباره مشارکت یکپارچه ساکنان در شکل‌گیری بوم‌گردی جامعه بنیاد در دهستان‌های سانگ‌خوم و نونگ‌خای^۵ تایلند نشان می‌دهند پیاده‌سازی بوم‌گردی جامعه‌بنیاد، به‌خوبی توسط ذینفعان، به‌ویژه ساکنان محلی حمایت می‌شود و اشتراک مساعی، افزایش آگاهی ذینفعان در حفاظت گردشگری محیطی (طبیعی، اجتماعی و فرهنگی) و به دنبال آن افزایش ظرفیت گردشگری، توانمندسازی ساکنان محلی در تصمیم‌گیری نسبت به مسائل گردشگری و ایجاد برندهای محلی از نتایج توسعه بوم‌گردی جامعه‌بنیاد است. پژوهش وانگ^۶ (۲۰۱۶) درباره بررسی چالش‌های سیاسی بوم‌گردی جامعه‌بنیاد نشان می‌دهد توجه و به رسمیت شناختن ارزش‌های متفاوت به‌عنوان یک گزینه برای توسعه معیشت پایدار در جوامع آسیب‌پذیر است.

در ایران پژوهش‌های اندکی درباره بوم‌گردی جامعه بنیاد صورت گرفته و غالب آثار، مطالبی است که در رسانه‌ها و روزنامه‌ها منتشر شده است. تنها استثنا در این زمینه پژوهش حجاریان و همکارانش (۱۳۹۵)

1. Fiorello & Bo

2. Mohd Iqbal and et al

3. Kampung Kuantan Firefly Park

4. Auesriwong and et al

5. Sangkhom & Nong Khai

6. Wang

درباره توسعه بوم‌گردی جامعه‌محور در جنگل‌های ارسباران است که نتایج آن نشان می‌دهد قابلیت‌های طبیعی و فرصت‌های اجتماعی زمینه‌ساز برای توسعه بوم‌گردی در منطقه است.

با توجه به اهمیت و کارکرد بوم‌گردی جامعه‌بنیاد در رونق گردشگری، پایداری زیست‌بوم‌ها، توسعه مناطق روستایی محروم و جلوگیری از قطبی‌شدن گردشگری، توسعه این گونه از گردشگری در ایران ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. از این منظر مطالعه نواحی مستعد و امکان‌سنجی توسعه بوم‌گردی جامعه‌بنیاد در آنها بیش از پیش ضرورت می‌یابد.

دهستان سیاهو به مرکزیت روستای سیاهو از توابع بخش فین در شمال بندرعباس است. این دهستان از شمال و شمال غرب به بخش فارغان (شهرستان حاجی آباد)، از شمال شرق و شرق به بخش احمدی (شهرستان حاجی آباد)، از جنوب و جنوب شرق به بخش مرکزی محدود می‌گردد. دهستان مذکور با ۱۳۰۷/۱۸۷ کیلومتر مربع مساحت ۲۶ درصد از وسعت بخش فین را در بر می‌گیرد. در محدوده این دهستان تعداد ۴۹ روستا و ۹۷ مزرعه و مکان وجود دارد که بر اساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ مجموعاً ۸۹۲۷ تن جمعیت دارند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵:۱). مشاغل عمده آبادی، باغداری و دامداری است. محصولات عمده باغی مرکبات (نارنگی و پرتقال)، انبه و خرما است. اقلیم متفاوت نسبت به مناطق مجاور به ویژه تفاوت محسوس و بیش از ۱۰ درجه سانتیگراد با شهر بندرعباس، تعدد رودخانه‌های شیرین که علاوه بر فراهم آوردن زمینه شنا و ماهی‌گیری، چشم‌اندازهای زیبایی را خلق کرده است، باغات مرکبات، انبه و نخلستان‌ها، پوشش گیاهی متنوع و متفاوت با مناطق پیرامون که تلفیقی از گیاهان گرمسیری در پایین دست و درختان سردسیری و گرمسیری به صورت توأمان در دامنه‌ها و ارتفاعات است، مسیر دسترسی و جاده‌های پیچ در پیچ و منحصر بفرد منطقه، آثار باستانی و تاریخی مانند قلعه‌ها، امامزاده‌ها، آسیاب‌های قدیمی، غارها و گنبد‌های نمکی به ویژه در محدوده گنبد نمکی خرسین، دانش منحصر بفرد و بومی آبیاری متشکل از استخرهای متعدد ذخیره آب ناشی از رودخانه‌ها، قنات‌ها و بارش‌های فصلی، جشنواره سالیانه (برداشت) نارنگی که علاوه بر فروش نارنگی، عرضه محصولات جانبی، صنایع دستی، مراسم آیینی و موسیقی سنتی را نیز در برمی‌گیرد، در کنار فرهنگ عامه و سبک زندگی از جاذبه‌های گردشگری این دهستان است. تعدد جاذبه‌های یاد شده و همجواری با بندرعباس به

مثابه قطب جمعیتی استان هرمزگان و قرار گرفتن در مسیر جاده جنوب به شمال کشور سبب رشد و رونق گردشگری در این منطقه شده است، اما عدم اتخاذ رویکرد جامعه بنیاد و در نظر نگرفتن ابعاد مختلف بوم‌گردی پایدار (زیست‌محیطی و اکولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و کالبدی و نهادی) آینده گردشگری در این منطقه را تهدید می‌کند. این پژوهش در صدد پاسخگویی به این پرسش است که مناسب‌ترین زیست بوم‌های توسعه بوم‌گردی با رویکرد جامعه بنیاد (CBET) در دهستان سیاهو کدامند؟

مبانی نظری

چیستی بوم‌گردی جامعه بنیاد

گرچه جامعه محلی در بسیاری از انواع گردشگری با اسامی گوناگون مانند گردشگری کشاورزی^۱، بوم‌گردی، اقامت در منزل^۲، بازدید کوتاه و گردشگری ماجراجویانه^۳ به نوعی مشارکت دارد، اما در اکثر مواقع این اسامی تنها به عنوان ابزار بازاریابی استفاده شده (سوانسری^۴، ۲۰۰۳: ۱۳) و تأکید چندانی بر نحوه مشارکت و توانمندسازی تمامی اقشار جامعه در توسعه گردشگری ندارند. به همین دلیل در کشورهای در حال توسعه مفهوم بوم‌گردی جامعه بنیاد در ارتباط نزدیک با گردشگری با تأکید بر منافع فقرا^۵ به عنوان حداکثرکننده منافع، جهت کاهش فقر از طریق توسعه راهکارهای مناسب و با افزایش همکاری بین تمامی گروه‌های اصلی و جامعه محلی معرفی شده است (هریس و ووگل^۶، ۲۰۰۲: ۶). اساساً، بوم‌گردی جامعه بنیاد به سرمایه‌گذاری‌های بوم‌گردی تحت مالکیت و مدیریت جامعه اشاره دارد. در این رویکرد توسعه، بهره‌گیری از منابع و ایجاد سود به منظور بالا بردن زندگی جوامع محلی انجام می‌گیرد. از این رو، حفاظت از جامعه، مشارکت جامعه در کسب‌وکار و توسعه جامعه از اجزای اصلی بوم‌گردی جامعه بنیاد است (بیس، ۲۰۱۱: ۹۸). بوم‌گردی جامعه بنیاد پیوند نزدیکی با بوم‌گردی و گردشگری جامعه بنیاد دارد و از نظر مفهومی زیرمجموعه بوم‌گردی و از منظر اجرایی و مدیریتی زیرمجموعه گردشگری جامعه بنیاد است. مشارکت تمامی اعضای جامعه، مالکیت کامل بر منافع، نقش مدیریتی جامعه، امکان بسط منافع به صورت گسترده‌تر

1. Farm Ecotourism
 2. Home Stay
 3. Adventure tourism
 4. Suansri
 5. Pro Poor Tourism
 6. Harris & Vogel

و میزان تعامل بیش‌تر با جامعه تفاوت‌های بارزی هستند که در تعریف عملیاتی این نوع از گردشگری کاملاً مورد توجه قرار گرفته‌اند (تاسون^۱، ۲۰۰۵: ۳۳۶).

گردشگری جامعه‌بنیاد نوعی از گردشگری جایگزین است که منافع جامعه محلی را به حداکثر رسانده و بر ظرفیت‌سازی و توانمندسازی مردم محلی، به عنوان ابزارهایی برای رسیدن به توسعه جامعه تمرکز دارد (ضرغام بروجنی و بذرافشان، ۱۳۹۵: ۱۲۰). از دیدگاه آکادمیک، گردشگری جامعه‌بنیاد ابزاری جهت حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، توسعه جامعه از طریق توانمندسازی و در ارتباط نزدیک با بوم‌گردی بوده و بنابراین گاهی بوم‌گردی جامعه بنیاد نیز نام می‌گیرد (هریس و ووگل، ۲۰۰۲: ۵). در تأیید این نگرش در سال ۲۰۰۲ (سال بین‌المللی بوم‌گردی) رسماً برای اولین بار برای بوم‌گردی جامعه بنیاد لغت CBET^۲ استفاده شد (سوانسری، ۲۰۰۳: ۱۴). به طور کلی متأثر از تعریف گردشگری جامعه‌بنیاد، بوم‌گردی جامعه بنیاد نوعی بوم‌گردی است که با هدف حفظ پایداری فرهنگی، اجتماعی و زیست‌محیطی مناطق، توسط جوامع محلی بنیان‌گذاری و مدیریت شود، به دلیل مدیریت جامعه محلی، توجه کامل به هویت و حساسیت‌های فرهنگی، آستانه تحمل و تعادل اکولوژیکی و منافع پایدار اقتصادی جامعه محلی از ویژگی‌های این گونه از بوم‌گردی است.

اهداف توسعه بوم‌گردی جامعه‌بنیاد

بیس هدف بوم‌گردی جامعه‌بنیاد، را افزایش توسعه اقتصادی، به‌منظور تسهیل مشارکت جامعه، جهت ارائه تجارب و حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی در بلندمدت، از طریق کنترل و مشارکت اجتماعی می‌داند. مشارکت جامعه محلی در توسعه، رونق و پایداری بوم‌گردی و انتفاع این جامعه از درآمدهای حاصل از فعالیت‌های بوم‌گردی همزمان با حفظ حرمت اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی جوامع محلی اهداف اصلی توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد است (بیس، ۲۰۱۱: ۱۹). در این راستا آموزش گردشگران و مسافران و فراهم کردن منابع مالی برای حفاظت زیست‌محیطی از مناطق، راهبردهایی است که به‌طور مستقیم در توسعه اقتصادی - اجتماعی، تقویت نهادهای محلی، غنا بخشیدن به فرهنگ محلی و تنوع‌بخشی به اقتصاد جامعه

1. Tosun

2. Community Based Ecotourism

محلی مؤثرند (گای و همکاران^۱، ۲۰۰۴: ۲۷۶). جدول ۱ اهداف مطرح در توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد را نشان می‌دهد.

جدول ۱. اهداف مطرح در توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد

عملکرد	اهداف	مثال‌هایی از متغیرهای نیل به اهداف
توسعه اقتصادی	تدارک منابع اجتماعی - اقتصادی محلی	- افزایش فرصت‌های اشتغال و درآمد و توزیع منافع گردشگری در سطح محلی - بهبود زیرساخت‌های محلی - بهبود دسترسی به منافع اجتماعی - ظرفیت‌سازی محلی با هدف خوداتکایی/ تمرکززدایی/ توانمندسازی محلی
ایجاد درآمد	تدارک و تأمین خدمات آموزش زیست محیطی	- یادگیری فعال از طریق تشریح شیوه‌های تفسیری - ارائه خدمات در نواحی حفاظت‌شده و سایت‌های بوم‌گردی - مشارکت و همکاری جوامع محلی، کمیته‌ها و مدارس در آموزش زیست‌محیطی - افزایش آگاهی‌ها و احترام به حقوق محیط - انتقال ارزش‌ها به بازدیدکنندگان و ساکنان محلی - تغییر نحوه سودهای اقتصادی بین مشارکت کنندگان در جامعه - افزایش تعداد کسانی که از این درآمد سود می‌برند و در نتیجه افزایش مشارکت در گردشگری
آموزش	نواحی طبیعی حفاظت از	- ایجاد درآمد از فعالیت‌های گردشگری و استفاده آن در نگهداری و مدیریت نواحی - حفاظت از نواحی طبیعی در معرض خطر از طریق کمک‌های مالی و مشارکت فعالان - تغییر در محصول و خدمات جهت کاهش آسیب‌های زیست‌محیطی - مشارکت فعال در حفاظت یا احیای یک مکان یا منبع که به عنوان جاذبه گردشگری مطرح است.
مشارکت محلی	تبادلات افزایش	- افزایش تبادلات از طریق ورود گردشگران خارج از منطقه و مشارکت آنان در اقتصاد محلی - افزایش تبادلات از طریق بهبود روابط بین فرهنگی
	ظرفداری از محیط نظارت و ارتقای	- پشتیبانی گردشگران و ساکنان محلی از برنامه‌های حفاظت از منابع طبیعی - انتقال ارزش‌ها و تجارب مثبت در حفاظت از منابع طبیعی و دستیابی به اهداف فوق‌الذکر

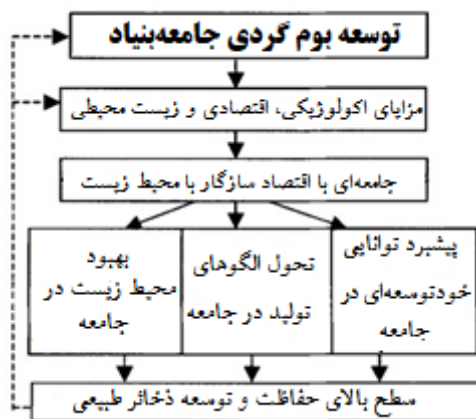
منبع: نت^۲، ۲۰۰۸: ۳۵ و روس^۳، ۱۹۹۹: ۱۳۵

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود علاوه بر منافع مادی و حفاظت از محیط زیست، کمک به ارتقای وضعیت اجتماعی نیز از اهداف بوم‌گردی جامعه بنیاد است.

بوم‌گردی جامعه بنیاد ابزاری جهت حفاظت از تنوع زیستی است. رونق بوم‌گردی جامعه بنیاد به معنی کاهش خطرات محیطی قابل مشاهده از جمله گسترش کشاورزی، برداشت ناپایدار از گیاهان خودرو و

1. Gui and et al
2. Neth
3. Ross

شکار غیرقانونی است. در این راستا در هر عرصه بوم‌گردی، حامیان حفاظت، تغییرات خاص زمین و میزان استفاده از منابع موردنیاز را جهت اهداف حفاظت تعیین می‌کنند (کیس^۱، ۲۰۰۴:۲۳۲).

نمودار ۱. رابطه بین بوم‌گردی جامعه بنیاد و حفاظت از ذخیره‌گاه طبیعی (منبع: گای و همکاران، ۲۰۰۴:۲۷۷)

بوم‌گردی جامعه بنیاد و توسعه پایدار گردشگری

بوم‌گردی جامعه بنیاد ابزاری مناسب برای توسعه پایدار گردشگری است. رویکرد توسعه پایدار گردشگری، تحولی از رویکردهای سنتی اقتصاد نئوکلاسیک در زمینه توسعه گردشگری به رویکرد کل‌گرا است که در این رویکرد، نه تنها نیازهای بازار مورد توجه است، بلکه به نیازهای جامعه و محیط زیست طبیعی نیز توجه می‌شود (اکبریان رونیزی و رضوانی، ۱۳۹۴: ۸۳). در واقع توسعه پایدار گردشگری فرایندی است که ضمن تأمین نیازهای جوامع محلی و ساکنان مناطق میزبان و نیازهای گردشگران، از فرصت‌های آینده حمایت و آن را تقویت می‌کند. در واقع، در این فرآیند، حرکت به گونه‌ای است که به مدیریت تمامی منابع منجر می‌شود و در چنین بستری نیازهای اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی، قابل تأمین باشند و یکپارچگی فرهنگی، انرژی، آب‌وهوا، زیستگاه، زباله، حیات وحش، فرآیندهای اصلی اکولوژیک، تنوع زیستی حفظ شود (افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۵). این بستر مهم زمانی فراهم می‌شود که در کنار سایر عوامل، جامعه محلی خود بنیان‌گذار، مروج و توسعه دهنده گردشگری و بوم‌گردی باشد و

مجموعه‌ای از عوامل و شرایط برای کنشگری این جامعه فراهم باشد (گای و همکاران، ۲۰۰۴: ۲۷۹). دستیابی به این عوامل نیز تنها با تعامل سازنده جامعه محلی و گردشگران امکان‌پذیر است، فرآیندی که در سایه آن مشارکت اجتماعی توسعه می‌یابد. از همین رو است که بوم‌گردی جامعه بنیاد نیز به‌عنوان یک نوع از گردشگری جایگزین معرفی شده است که برای تحقق مشارکت اجتماعی، به‌ویژه مشارکت محلی، در توسعه گردشگری پایدار، به رسمیت شناخته شده است (آسترانگ و همکاران، ۲۰۱۵: ۷۸۰).

روش پژوهش

پژوهش حاضر با توجه به هدف از نوع تحقیقات کاربردی-توسعه‌ای و با توجه به شیوه گردآوری داده‌ها در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی قرار دارد و بر حسب ماهیت داده‌ها، کمی است. محدوده مورد مطالعه دهستان سیاهو در شهرستان بندرعباس است و جامعه آماری پژوهش را جامعه محلی و گردشگران محدوده مورد مطالعه تشکیل می‌دهند. با توجه به هدف و رویکرد پژوهش، برای ارایه مناسب‌ترین مکان توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد در دهستان سیاهو، به ترتیب اقدامات زیر صورت گرفت:

گام اول: مرور ادبیات نظری و تعیین ابعاد توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد شامل: زیست‌محیطی و اکولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-نهادی.

گام دوم: استخراج نشانگرها و شاخص‌های هر کدام از ابعاد توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد با در نظر گرفتن گروه هدف (جامعه محلی با ۳۸ شاخص و گردشگران با ۳۲ شاخص در ابعاد چهارگانه)

گام سوم: تدوین و هنجاریابی پرسشنامه، گردآوری داده‌های مورد نیاز هر شاخص، تحلیل و انتخاب زیست بوم‌های مناسب توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد در دهستان.

در این راستا از آزمون T مستقل استفاده شد. این آزمون، میانگین دو گروه از آزمودنی‌ها را با یکدیگر مقایسه می‌کند. به عبارت ساده‌تر در این آزمون، میانگین‌های بدست آمده از نمونه‌های تصادفی جامعه مورد مطالعه مورد قضاوت قرار می‌گیرند. بدین معنی که از دو جامعه مختلف نمونه‌هایی اعم از اینکه تعداد نمونه مساوی یا غیر مساوی باشند، به طور تصادفی انتخاب شده و میانگین‌های آن دو جامعه با هم مقایسه می‌شوند (منصورفر، ۱۳۸۷: ۹۳).

گام چهارم: استفاده از تکنیک SWOT با اتکا به نظرات ۱۵ نفر از نخبگان به منظور اتخاذ راهبرد مناسب برای توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد در زیست‌بوم‌های مناسب توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد.

روایی و پایایی: در این پژوهش برای بررسی روایی شیوه و ابزار گردآوری داده‌ها از تکنیک اعتبار محتوایی^۱ استفاده شده است. همچنین برای آزمون پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه ۴۶ سوالی جامعه محلی ۰/۸۸۹ و برای پرسشنامه ۴۵ سوالی گردشگران ۰/۷۵۶ بدست آمد، با توجه به مقادیر فوق پایایی ابزارهای مورد استفاده قابل قبول است.

جامعه آماری و شیوه نمونه‌گیری: با توجه به هدف پژوهش، در این تحقیق از روش نمونه‌گیری هدفمند سهمیه‌ای استفاده شد. لذا داده‌های پژوهش با تکنیک مصاحبه و ابزار پرسشنامه از چهار روستای هدف گردشگری این دهستان شامل روستاهای سیاهو، بنگلابان، خرسین و سیخوران با حجم نمونه ۳۷۰ نفر از جامعه محلی، ۳۵۹ نفر از گردشگران دهستان سیاهو گردآوری شد. پرسشنامه‌ها ترکیبی خود اجرا شونده بوده و علاوه بر سوالات بسته در پایان از گردشگران و بومیان خواسته شد نظرات خود را درباره مسائل، کاستی‌ها و نقاط قوت منطقه بنویسند. این پرسش باز با هدف کمک به تحلیل نتایج داده‌های کمی آورده شد. همچنین تعیین حجم نمونه پرسشنامه نخبگان (اساتید دانشگاه، کارشناسان ارشد، سازمان میراث فرهنگی و سازمان مدیریت برنامه و بودجه) به تعداد ۱۵ نفر بر اساس نظر پرسش‌گر (به دلیل محدود بودن شمار متخصصان، کارشناسان و عدم امکان دسترسی به برخی از آنها) و روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی بوده است.

نقشه ۱. موقعیت جغرافیایی دهستان سیاهو و روستاهای مورد مطالعه (منبع: پژوهش محققان)

یافته‌های پژوهش

با توجه به هدف پژوهش و شیوه‌های گردآوری داده‌ها برای تحلیل از نرم‌افزار آماری SPSS.22 استفاده شد. یافته‌های این پژوهش در دو بخش شامل؛ یافته‌های حاصل از مصاحبه با جامعه محلی و گردشگران و یافته‌های حاصل از مصاحبه با نخبگان ارائه شده‌اند. بر اساس یافته‌های فوق توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد در دهستان سیاهو بندرعباس به صورت زیر ارائه شده است:

جامعه محلی و گردشگران

الف- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی:

جدول ۲. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه محلی و گردشگران

تعداد نمونه در گروه‌های هدف		جنسیت پاسخگویان	روستای هدف گردشگری
گردشگران	جامعه محلی		
۱۸	۲۱	مرد	پنگلایان
۲۹	۱۳	زن	
۲۷	۱۱۷	مرد	سیاهو
۱۹	۴۰	زن	
۱۴	۲۳	مرد	خرسین
۱۹	۴	زن	
۳۲	۴۲	مرد	سیخوران
۱۴	۲۵	زن	
۱۷۲	۲۸۵	جمع کل	

منبع: پژوهش محققان

همچنین سن پاسخگویان در دو گروه جامعه محلی و گردشگران ۱۵ تا ۴۵ سال، درآمد ایشان بین یک تا سه میلیون تومان در ماه متغیر بوده است.

ب- توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد در دهستان سیاهو از نظر جامعه محلی و گردشگران در ابعاد چهارگانه اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، زیست محیطی، کالبدی-نهادی:

شاخص اقتصادی

شاخص اقتصادی مورد بررسی در پرسشنامه جامعه محلی شامل تأثیر بوم‌گردی بر اشتغال‌زایی، بهبود درآمد جامعه محلی، اقتصاد مکمل روستا، بازار جدیدی برای محصولات محلی، افزایش قیمت کالا و اجناس، افزایش ساخت و ساز و در پرسشنامه گردشگران شامل پرداخت عوارض جهت ورود به منطقه، نرخ کرایه حمل و نقل، قیمت کالاها و خدمات است.

جدول ۳. ارزیابی شاخص‌های اقتصادی تأثیرگذار بر بوم‌گردی جامعه بنیاد از دیدگاه جامعه محلی و گردشگران

نتیجه	Test Value = 3							ارزیابی شاخص‌های اقتصادی تأثیرگذار بر بوم‌گردی در روستاهای هدف گردشگری دهستان سیاهو	
	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	میانگین	t		
	حدپایین	حدبالا							
در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و کمتر از حد متوسط است.	-۰/۲۱	-۰/۳۹	-۰/۳	۰/۰۰۰	۳۳	۲/۶۹	-۰/۶۸	جامعه محلی	بنگلایان
								گردشگران	
در وضعیت نامطلوبی است.	-۰/۵	-۰/۱۴۸	۳۶	۰/۱۱۷	۴۶	۲/۸۳	۲/۴۷	جامعه محلی	خرسین
در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.	-۰/۵	-۰/۵۹	-۰/۲۶	۰/۱	۲۷	۲/۸۳	-۱/۷	گردشگران	
در وضعیت متوسط است.	۰/۳۱	-۰/۱۵	-۰/۰۸	۰/۴۸۱	۳۲	۲/۸۹	۰/۷۱۳	جامعه محلی	سیاهو
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۰۰۱	-۰/۴۸	-۰/۰۴۸	۰/۵۹	۱۵۵	۳/۰۸	-۱/۹	گردشگران	
در وضعیت متوسط است.	-۰/۱۷	-۰/۵۲	-۰/۳۴	۰/۰۰۰	۴۵	۲/۹۵	-۳/۹۸۵	جامعه محلی	سیخوران
در وضعیت نامطلوبی است.	۰/۱	-۰/۱	-۰/۰۴۱	۰/۱۷۵	۶۶	۲/۹۵	-۱/۳۷۲	گردشگران	

منبع: پژوهش محققان

یافته‌های پژوهش نشان داد ارزیابی جامعه محلی و گردشگران از شاخص‌های اقتصادی فوق ارزیابی مثبتی نیست. در این مطالعه برای مقایسه نمرات به دست آمده از شاخص‌های اقتصادی در دو گروه جامعه محلی و گردشگر مورد مقایسه قرار گرفتند که با توجه به جدول ۳، نتایج آزمون T نشان داد که تفاوت میان شرایط (نمرات حاصل از شاخص‌های اقتصادی در بین دو گروه جامعه محلی و گردشگر) روستای سیاهو معنادار است:

$$df=155 \quad T=1/9 \quad p<0/05$$

اما تفاوت میان شرایط (نمرات حاصل از شاخص‌های اقتصادی در بین دو گروه جامعه محلی و گردشگر) روستای بنگلایان، خرسین و سیخوران معنادار نیست که به ترتیب در زیر ارائه شده است:

$$df=33 \quad T=-0/68 \quad p>0/05$$

df=۲۷ T=-۱/۷ p>0/05

df=۶۶ T=-۱/۳۷۲ p>0/05

شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی

شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی مورد بررسی در پرسشنامه جامعه محلی شامل تأثیر بوم‌گردی بر بهبود وضعیت آموزش، بهبود وضعیت بهداشت، کاهش مهاجرت، رابطه و تعامل روستاییان با گردشگران، درگیری بین جوامع محلی و گردشگران، گسترش ناهنجاری (شرب خمر، اعتیاد، انجام منکرات و...)، افزایش مشارکت جامعه محلی، افزایش کیفیت زندگی جامعه محلی، شلوغی و ازدحام جمعیت در منطقه و اتحاد جامعه محلی با هم و شاخص اجتماعی-فرهنگی مورد استفاده در پرسشنامه گردشگران وجود آداب و رسوم و فرهنگ محلی و سنتی، افراد آموزش دیده جهت راهنمایی گردشگران و تعاملات فرهنگی مردم با گردشگران، امنیت، خدمات بهداشتی و درمانی و فوریت‌های پزشکی است.

جدول ۴. ارزیابی شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی تأثیرگذار بر بوم‌گردی جامعه بنیاد از دیدگاه جامعه محلی و

گردشگران

نتیجه	Test Value = 3						متغیر اجتماعی	
	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	میانگین		t
	حدپایین	حدبالا						
در وضعیت مطلوب است.	۰/۲۹	-۰/۱۳	۰/۰۸۲	۰/۰۴۴	۳۳	۳/۰۸	۰/۷۷۸	بنگلایان
در وضعیت مطلوب است.	۰/۴	۰/۱۲	۰/۰۵۷	۰/۲۶	۴۶	۳/۳۶	۳/۷۷	
در وضعیت مطلوب است.	۰/۶۸	-۰/۰۹	۰/۲۹	۰/۱۳	۲۷	۳/۲۹	۱/۵۶	خرسین
در وضعیت مطلوبی است.	۳/۴۹	۳/۰۸	۳/۲۸	۰/۰۰۰	۳۲	۳/۲۸	۳۲/۵۴	
در وضعیت مطلوب است.	۰/۵۷	۰/۴۳	۰/۵	۰/۰۰۰	۱۵۵	۳/۵	۱۴/۱۷۶	سیاهو
در وضعیت مطلوبی است.	-۰/۷	-۰/۰۴	-۰/۲۳	۰/۰۰۶	۴۵	۲/۷۶	-۲/۸۳	
در وضعیت مطلوب است.	۰/۷۲	۰/۴۷	۰/۵۹	۰/۰۰۰	۶۶	۳/۰۵	۹/۷۶۵	سیخوران
در وضعیت مطلوب است.	۰/۱۹	-۰/۰۷	۰/۵۷	۰/۳۸۲	۴۵	۳/۱۲	۰/۸۸۳	

منبع: پژوهش محققان

یافته‌های پژوهش نشان داد جامعه محلی و گردشگران شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی در روستاهای مورد مطالعه را در حد مطلوب ارزیابی کرده‌اند. یافته‌های حاصل از آزمون T تک دامنه نشان دهنده این است که ارزیابی‌های گروه‌های هدف قابلیت تعیم به کل را دارند. در این مطالعه برای مقایسه نمرات به دست آمده

از شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی در دو گروه جامعه محلی و گردشگر مورد مقایسه قرار گرفتند که با توجه به جدول ۴، نتایج آزمون T نشان داد که تفاوت میان شرایط (نمرات حاصل از شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی در بین دو گروه جامعه محلی و گردشگر) در هر چهار روستای بنگلایان، خرسین، سیاهو و سیخوران معنادار است که به ترتیب در زیر ارائه شده است؛ اما روستای بنگلایان از میانگین بالاتری نسبت به بقیه روستاها برخوردار است:

$$df=۳۳ \quad T=۰/۷۷۸ \quad p<0/05$$

$$df=۲۷ \quad T=1/56 \quad p<0/05$$

$$df=۱۵۵ \quad T= 14/176 \quad p<0/05$$

$$df=۶۶ \quad T= 9/765 \quad p<0/05$$

شاخص‌های زیست محیطی

شاخص زیست محیطی مورد بررسی در پرسشنامه جامعه محلی شامل تأثیر بوم‌گردی بر حفاظت از محیط زیست، صدمه به محیط زیست، از بین رفتن گونه‌های گیاهی و جانوری، آلودگی محیط زیست و شاخص‌های زیست محیطی مورد استفاده در پرسشنامه گردشگران شامل: تخریب محیط زیست توسط گردشگران، آموزش زیست محیطی، تنوع جاذبه‌های طبیعی، آب و هوای مطبوع، شرایط اقلیمی و جغرافیایی است.

جدول ۵. ارزیابی شاخص‌های زیست محیطی تأثیرگذار بر بوم‌گردی جامعه بنیاد از دیدگاه جامعه محلی و

گردشگران

نتیجه	Test Value = 3							متغیر زیست محیطی
	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	میانگین	t	
	حد بالا	حد پایین						
در وضعیت متوسط است.	۰/۴	-۰/۳۹	-۰/۱۷	۰/۱۱۳	۳۳	۲/۸۲	-۰/۶۲۸	بنگلایان
در وضعیت مطلوب قرار دارد و بالاتر از حد متوسط است.	۱/۰۳	۰/۶۸	۰/۸۵	۰/۰۰۰	۴۶	۳/۸۵	۱۰/۰۵۷	
در وضعیت نامطلوبی است.	-۰/۲۹	-۰/۹۷	۰/۲۹	۰/۰۰۱	۲۷	۲/۳۶	-۳/۸۵۴	خرسین
در وضعیت مطلوبی است.	۴	۳/۶۸	۳/۸۴	۰/۰۰۰	۳۲	۳/۸۴	-۴۷/۰۵	
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۲۳	-۰/۴	۰/۰۸۲	۰/۰۰۰	۱۵۵	۲/۶۸	-۷/۱۸۵	سیاهو
در وضعیت مطلوبی است.	۰/۶۷	۰/۲۹	۰/۴۸	۰/۰۰۰	۴۵	۳/۸۴	۵/۰۶۳	
در وضعیت نامطلوب است.	۰/۳۳	-۰/۵۳	-۰/۴۳	۰/۰۰۰	۶۶	۲/۵۶	-۸/۴۲۵	سیخوران
در وضعیت مطلوب است.	۰/۹۹	۰/۶۸	۰/۸۴	۰/۰۰۰	۴۵	۳/۸۴	۱۱/۱۲۸	

منبع: پژوهش محققان

یافته‌های پژوهش نشان داد علی‌رغم اینکه جامعه محلی شاخص‌های زیست محیطی در روستاهای مورد مطالعه را نامطلوب و متوسط می‌دانند. گردشگران وضعیت شاخص‌های زیست محیطی در روستاهای مورد مطالعه را مطلوب ارزیابی کرده‌اند. با توجه به معنادار نبودن نتایج آزمون لون که یکسانی واریانس داده‌ها را نشان می‌دهد و پیش فرض اصلی آزمون T یکسانی واریانس در گروه‌های مورد مطالعه است (فرگوسن و پوشیوتکانه، ۱۳۹۲: ۹۴). به همین دلیل با توجه به جدول ۵، در این مطالعه برای مقایسه نمرات به دست آمده از شاخص‌های زیست محیطی در دو گروه جامعه محلی و گردشگر مورد مقایسه قرار گرفتند که با توجه به جدول ۵، نتایج آزمون T نشان داد که تفاوت میان شرایط (نمرات حاصل از شاخص‌های زیست محیطی در بین دو گروه جامعه محلی و گردشگر) روستای بنگلایان معنادار است:

$$df=33 \quad T=-0/628 \quad p<0/05$$

اما تفاوت میان شرایط (نمرات حاصل از شاخص‌های زیست محیطی در بین دو گروه جامعه محلی و

گردشگر) روستای خرسین، سیاهو و سیخوران معنادار نیست که به ترتیب در زیر ارائه شده است:

$$df=27 \quad T=-3/854 \quad p<0/05$$

$$df=155 \quad T=-7/185 \quad p<0/05$$

$$df=66 \quad T=-8/425 \quad p<0/05$$

شاخص کالبدی-نهادی

شاخص کالبدی-نهادی مورد بررسی در پرسشنامه جامعه محلی شامل تأثیر بوم‌گردی بر بهبود وضعیت معابر داخلی و راه‌های ارتباطی، تغییر الگوی مسکن، تغییر کاربری اراضی روستایی، کیفیت اقامتگاه‌ها و وضعیت علائم راهنمای گردشگری و شاخص کالبدی-نهادی مورد استفاده در پرسشنامه گردشگران شامل؛ دسترسی آسان و مناسب به منطقه، امکانات تفریحی و ورزشی، امکانات اقامتی (خانه اجاره‌ای، مسافرخانه، پناهگاه و غیره)، سرویس‌های بهداشتی، تسهیلات و امکانات درمانی (مانند درمانگاه، اورژانس و غیره)، شبکه‌های آب، برق، تلفن و غیره هستند.

جدول ۶. ارزیابی شاخص‌های کالبدی-نهادی تأثیرگذار بر بوم‌گردی جامعه بنیاد از دیدگاه جامعه محلی و

گردشگران

نتیجه	Test Value = 3						متغیر کالبدی - نهادی	
	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین	سطح معناداری	درجه آزادی	میانگین		t
	حد بالا	حد پایین						
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۳۲	-۰/۷۹	۰/۵۵	۰/۰۰۰	۳۳	۲/۴۴	-۴/۸۷۳	بنگلایان
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۱	-۰/۵۲	-۰/۳۷۱	۰/۰۰۴	۴۶	۲/۶۸	-۳/۰۶	
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۰۶	-۰/۸۶	۰/۴۶	۰/۰۲۵	۲۷	۲/۵۳	-۲/۳۸۲	خرسین
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۰۰۸	-۰/۵	۰/۲۵	۰/۰۴۳	۳۲	۲/۷۴	-۲/۱۰۵	
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۲۹	-۰/۴۶	-۰/۳۸	۰/۰۰۰	۱۵۵	۲/۶۱	-۷/۷۸	سیاهو
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۰۰۸	-۰/۲۵	-۰/۳۸	۰/۰۴۳	۴۵	۲/۷۴	-۲/۷۴۴	
در وضعیت نامطلوب است.	۰/۵	-۰/۵۴	-۰/۳۹	۰/۰۰۰	۶۶	۲/۶	-۵/۴۰۵	سیخوران
در وضعیت نامطلوب است.	-۰/۱۴	-۰/۳۴۳	-۰/۳۹	۰/۰۰۱	۴۵	۲/۶۵	-۳/۵۷۳	

منبع: پژوهش محققان

یافته‌های پژوهش نشان داد جامعه محلی و گردشگران شاخص‌های کالبدی-نهادی در روستاهای مورد مطالعه را به طور معناداری نامطلوب ارزیابی کرده‌اند. با توجه به جدول ۶، نتایج آزمون T نشان داد که تفاوت میان شرایط (نمرات حاصل از شاخص‌های کالبدی-نهادی در بین دو گروه جامعه محلی و گردشگر) در هر چهار روستای بنگلایان، خرسین، سیاهو و سیخوران معنادار است که به ترتیب در زیر ارائه شده است:

$$df=۳۳ \quad T=-۴/۸۷۳ \quad p<0/05$$

$$df=۲۷ \quad T=-2/382 \quad p<0/05$$

$$df=۱۵۵ \quad T=-7/78 \quad p<0/05$$

df=۶۶ T= -5/405 p<0/05

ج- تحلیل استراتژیک بوم گردی

الف- آمار جمعیت شناختی

جدول ۷. آمار جمعیت شناختی پرسشنامه کارشناسان و نخبگان

درصد فراوانی	فراوانی		سنجه	درصد فراوانی	فراوانی	سنجه	
۰	۰	دیپلم					
۲۰	۳	فوق دیپلم		۶۰	۹	مرد	جنسیت
۲۶/۶۶	۴	لیسانس	سطح سواد	۴۰	۶	زن	
۵۳/۳۳	۸	فوق لیسانس و بالاتر					
۱۳/۳۳	۲	زیر یک میلیون		۱۳/۳۳	۲	۲۵-۲۰	سن
۲۶/۶۶	۴	۱-۲ میلیون	میزان درآمد	۵۳/۳۳	۸	۴۵-۲۵	
۲۰	۳	۲-۳ میلیون		۳۳/۳۳	۵	۶۵-۴۵	
۴۰	۶	۳ به بالا		۰	۰	۶۵ به بالا	

منبع: پژوهش محققان

ب- یافته‌ها

پس از مطالعات اسنادی - میدانی و استخراج و سنجش شاخص های تأثیر گذار بر بوم گردی جامعه بنیاد، با استفاده از تکنیک تحلیل استراتژیک سوات (SWOT) برای تعیین استراتژی توسعه بوم گردی جامعه بنیاد در دهستان سیاهو استفاده شد. در این گام مهم ترین عوامل داخلی و خارجی شناسایی و دسته بندی شده است. سپس با استفاده از آزمون فریدمن وزن هریک از شاخص ها محاسبه شده است. برای تجزیه و تحلیل داده های بدست آمده از نرم افزار تحلیل آماری SPSS و اکسل استفاده شده است. تحلیل داده ها در راستای تدوین استراتژی مناسب توسعه بوم گردی جامعه بنیاد صورت گرفته است.

جدول ۸. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی IFE

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل داخلی و خارجی
۰/۰۷۸	۳	۰/۰۲۵۹	واگذاری کامل بسیاری از خدمات گردشگری به بخش خصوصی
۰/۰۸۷	۴	۰/۰۲۱۷	جلب و جذب سرمایه‌ها در گردشگری
۰/۰۶۳	۳	۰/۰۲۰۹	وضعیت اقتصادی و امکان مشارکت اقتصادی جامعه محلی در توسعه گردشگری
۰/۰۵۴	۳	۰/۰۱۸۱	قوانین و گمرکات مربوط به صادرات و واردات صنایع دستی
۰/۰۷۱	۴	۰/۰۱۷۸	اشتغال‌زایی و درآمدزایی
۰/۰۶۷	۴	۰/۰۱۶۷	ایجاد فرصت اقتصادی در مناطق روستایی
۰/۰۵۰	۳	۰/۰۱۶۷	افزایش قیمت کالاها، خدمات و تاسیسات رفاهی در منطقه با توسعه گردشگری
۰/۰۴۵	۳	۰/۰۱۵۱	تقویت ارتباطات اقتصادی داخلی و خارجی منطقه
۰/۰۴۸	۳	۰/۰۱۶۰	توسعه شبکه دسترسی جاده‌ای
۰/۰۴۹	۳	۰/۰۱۶۲	برگزاری همایش‌ها و سمینارهای ملی و بین‌المللی
۰/۰۵۹	۳	۰/۰۱۹۶	مشارکت جامعه بومی و گروه‌های محلی در تصمیم‌گیری‌ها
۰/۰۷۰	۴	۰/۰۱۷۵	تبادلات فرهنگی مردم محلی با مردم سایر کشورها
۰/۰۷۴	۴	۰/۰۱۸۵	ثبت ملی و جهانی جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی
۰/۰۷۶	۴	۰/۰۱۸۹	تهیه بانک اطلاعاتی جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی
۰/۰۵۳	۳	۰/۰۱۷۶	جاذبه‌های متعدد فرهنگی و تاریخی برای بازارهای داخلی و خارجی
۰/۰۷۶	۴	۰/۰۱۹۰	برنامه‌ریزی جهت کنترل آثار نامطلوب اجتماعی-فرهنگی گردشگری
۰/۰۴۸	۳	۰/۰۱۶۱	سطح سواد و آگاهی عمومی
۰/۰۵۲	۳	۰/۰۱۷۴	برگزاری مراسم و فستیوال‌های فرهنگی ملی (بازارچه و نمایشگاه...)
۰/۰۵۷	۳	۰/۰۱۹۲	رشد هزینه تفریحات، سرگرمی و خدمات فرهنگی در سبب مصرفی خانوار
۰/۰۶۷	۴	۰/۰۱۶۸	گسترش فرهنگ گردشگری و طبیعت‌گردی در مردم
۰/۰۵۲	۳	۰/۰۱۷۲	نگاه جامعه محلی به گردشگران
۰/۰۷۵	۴	۰/۰۱۸۷	تعارض بین جامعه محلی و گردشگران
۰/۰۷۲	۴	۰/۰۱۷۹	امکان گسترش و توسعه گردشگری سلامت (چشمه‌های آبگرم)
۰/۰۷۴	۴	۰/۰۱۸۵	امکان ثبت ملی و جهانی جاذبه‌های طبیعی
۰/۰۵۴	۳	۰/۰۱۷۹	بروز خشکسالی‌های سال‌های اخیر
۰/۰۵۰	۳	۰/۰۱۶۵	تهیه بانک اطلاعاتی جاذبه‌های طبیعی
۰/۰۵۴	۳	۰/۰۱۷۹	وجود جاذبه‌های متعدد طبیعت‌گردی
۰/۰۷۵	۴	۰/۰۱۸۷	عدم برنامه‌ریزی در جهت کنترل آثار نامطلوب زیست‌محیطی گردشگری
۰/۰۶۸	۴	۰/۰۱۷۰	تخریب و آلوده شدن طبیعت در پی توسعه گردشگری
۰/۰۷۴	۴	۰/۰۱۸۶	تاکید برنامه ملی توسعه گردشگری بر توسعه بوم‌گردی
۰/۰۵۵	۳	۰/۰۱۸۴	امکان توسعه اکوتوریسم و ژئوتوریسم با توجه به ظرفیت‌های موجود
۰/۰۴۴	۴	۰/۰۱۱۱	افزایش تمایل دولت به کاهش وابستگی به نفت و تلاش برای توسعه سایر منابع درآمدی مانند گردشگری
۰/۰۸۱	۳	۰/۰۲۷۱	نا توانی و ناکارآمدی سازمان‌های متولی امر گردشگری در بالادست

ادامه جدول ۸

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل داخلی و خارجی	
۰/۰۵۳	۲	۰/۰۲۶۷	بودجه (فعلی) مربوط به بازسازی و بهسازی شبکه‌های حمل و نقل	W01
۰/۰۲۵	۱	۰/۰۲۵۴	بی‌ثباتی قیمت‌ها و افزایش تورم	W02
۰/۰۴۱	۲	۰/۰۲۰۷	دل‌سردی و رویگردانی بخش خصوصی از مشارکت در صنعت گردشگری	W03
۰/۰۲۰	۱	۰/۰۲۰۱	تخریب آثار تاریخی و فرهنگی	W04
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۷۴	ورود صنایع دستی خارجی به بازارهای محلی	W05
۰/۰۳۴	۲	۰/۰۱۷۲	ورود فرهنگ‌های متفاوت خصوصاً در مناطق روستایی	W06
۰/۰۳۳	۲	۰/۰۱۶۴	آسیب به الگوهای فرهنگی و آداب و رسوم بومی	W07
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۶۸	مسائل مذهبی و اعتقادی	W08
۰/۰۲۹	۲	۰/۰۱۴۳	تراکم جمعیت در ایام تعطیل و فصول سرد سال و مزاحمت برای ساکنان	W09
۰/۰۱۵	۱	۰/۰۱۵۳	رواج فساد اخلاقی و ناامنی در مناطق روستایی	W10
۰/۰۱۶	۱	۰/۰۱۶۲	وضعیت مدیریت و نظارت بر خدمات گردشگری در سطح کلان کشور	W11
۰/۰۳۶	۲	۰/۰۱۷۹	ترافیک وسایل نقلیه ورودی در ایام تعطیل و فصول سرد سال و عدم وجود زیرساخت‌های مناسب حمل و نقل	W12
۰/۰۳۳	۲	۰/۰۱۶۵	کیفیت و کمیت اقامتگاه‌ها	W13
۰/۰۳۶	۲	۰/۰۱۷۹	کیفیت و کمیت جاده‌ها	W14
۰/۰۳۷	۲	۰/۰۱۸۷	کیفیت و کمیت مراکز تفریحی منطقه	W15
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۷۰	همکاری نهادهای رسمی با بخش‌های خصوصی و مردمی	W16
۰/۰۳۷	۲	۰/۰۱۸۶	بی‌توجهی به ساختار و فرهنگی بومی در توسعه گردشگری	W17
۰/۰۳۱	۲	۰/۰۱۵۶	کم‌توجهی دولت در اجرا و تخصیص اعتبار برای توسعه گردشگری	W18
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۷۲	فقدان برنامه جامع برای شناسایی، مناسب‌سازی و معرفی پتانسیل‌های دهستان	W19
۰/۰۱۹	۱	۰/۰۱۹۱	عدم اعطای وام‌های بلندمدت به بخش خصوصی	W20
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۷۲	اعطای مجوز گردشگری بدون برنامه‌ریزی جامع به بخش خصوصی به ویژه در مناطق روستایی	W21
۰/۰۳۳	۲	۰/۰۱۶۳	توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال	W22
۲/۶۹		۱/۰۰۰	جمع کل	

منبع: پژوهش محققان

- عدد ۲/۶۹ بدست آمده از ماتریس IFE بیانگر غلبه نقاط قوت بر نقاط ضعف است. این امر نشان

دهنده آن است که به رغم نقاط ضعف موجود در منطقه امکان توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد در این منطقه

وجود دارد.

جدول ۹. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل خارجی	
۰/۰۴۶	۳	۰/۰۱۵۵	وجود پتانسیل اشتغال‌زایی از طریق مشاغل گردشگری	O01
۰/۰۴۹	۳	۰/۰۱۶۴	تولید صنایع دستی متعدد و متنوع و ایجاد فرصت‌های اشتغال	O02
۰/۰۵۰	۳	۰/۰۱۶۷	فعال‌بودن بخش خصوصی در بخش گردشگری	O03
۰/۰۴۷	۳	۰/۰۱۵۶	توزیع منطقی درآمد حاصل از گردشگری میان مردم	O04
۰/۰۶۷	۴	۰/۰۱۶۸	استفاده کامل از سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده	O05
۰/۰۴۳	۳	۰/۰۱۴۳	درآمدزا بودن فعالیت‌های گردشگری	O06
۰/۰۴۶	۳	۰/۰۱۵۵	وجود بازار تخصصی گردشگری	O07
۰/۰۶۸	۴	۰/۰۱۷۰	قیمت خدمات و امکانات رفاهی برای گردشگران	O08
۰/۰۴۵	۳	۰/۰۱۴۹	قابل اعتماد بودن دهستان جهت سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی	O09
۰/۰۶۱	۴	۰/۰۱۵۲	سرمایه‌گذاری دولتی و اعطای وام	O10
۰/۰۴۹	۳	۰/۰۱۶۴	توسعه گردشگری روستایی و خانه‌گردشگری در روستاها	O11
۰/۰۴۷	۳	۰/۰۱۵۸	توان شکل‌گیری بازارهای محصولات روستایی و کشاورزی	O12
۰/۰۶۶	۴	۰/۰۱۶۴	فصلی‌بودن تقاضای گردشگری	O13
۰/۰۶۳	۴	۰/۰۱۵۷	خصوصی‌سازی صحیح خدمات گردشگری	O14
۰/۰۴۴	۳	۰/۰۱۴۶	توان رقابت بخش گردشگری در جذب منافع و سرمایه‌های اقتصادی نسبت به سایر بخش‌ها	O15
۰/۰۶۳	۴	۰/۰۱۵۸	روحیه مهمان‌نوازی مردم	O16
۰/۰۴۹	۳	۰/۰۱۶۵	برخوررداری از جاذبه‌ها و میراث متعدد و متنوع تاریخی و فرهنگی	O17
۰/۰۴۵	۳	۰/۰۱۴۹	تنوع هنرهای بومی، صنایع دستی و غذاهای محلی	O18
۰/۰۶۶	۴	۰/۰۱۶۴	تمایل به مشارکت ساکنان محلی در فعالیت‌های گردشگری	O19
۰/۰۶۴	۴	۰/۰۱۶۱	فرهنگ گردشگری‌پذیری جوامع محلی	O20
۰/۰۲۹	۳	۰/۰۰۹۸	تنوع الگوهای زیست روستایی و عشایری	O21
۰/۰۹۵	۴	۰/۰۲۳۸	تنوع قومیت‌ها، آداب و سنن و مظاهر فرهنگی	O22
۰/۰۷۰	۳	۰/۰۲۳۵	پیشینه تاریخی قومی و میراث فرهنگی ارزشمند	O23
۰/۰۶۷	۳	۰/۰۲۲۳	تمایل عمومی نسبت به توسعه گردشگری	O24
۰/۰۵۵	۳	۰/۰۱۸۴	رضایت گردشگران پیشین از سفر به دهستان	O25
۰/۰۵۳	۳	۰/۰۱۷۸	شناخت از روحیه و سلیقه گردشگران	O26
۰/۰۶۱	۴	۰/۰۱۵۳	توسعه گردشگری متناسب با ساختار اجتماعی و فرهنگی استان	O27
۰/۰۴۵	۳	۰/۰۱۵۱	تنوع فرهنگی به واسطه حضور افراد غیربومی دردهستان	O28
۰/۰۵۸	۴	۰/۰۱۴۵	مهاجرت جوانان به شهرها	O29
۰/۰۵۹	۴	۰/۰۱۴۷	سکونت جمعیت غالب استان در روستاها	O30
۰/۰۵۰	۴	۰/۰۱۲۶	قوانین عرفی و سنتی	O31
۰/۰۵۴	۴	۰/۰۱۳۵	تنوع و غنای جاذبه‌های طبیعی	O32
۰/۰۵۷	۴	۰/۰۱۴۲	جاذبه‌های طبیعی فراوان به‌ویژه در زمینه ژئوتوریسم و بوم‌گردی	O33

ادامه جدول ۹

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل خارجی	
۰/۰۴۷	۳	۰/۰۱۵۷	مطلوب بودن آب و هوا در پاییز و زمستان	O34
۰/۰۵۸	۴	۰/۰۱۴۶	برخوردار بودن از هوای سالم و عاری از آلودگی	O35
۰/۰۴۷	۳	۰/۰۱۵۸	تفاوت جغرافیایی و اقلیمی دهستان	O36
۰/۰۴۹	۳	۰/۰۱۶۵	فعال بودن نهادهای مردمی (NGO) در بخش گردشگری	O37
۰/۰۴۵	۳	۰/۰۱۴۹	وجود امنیت جهت حضور گردشگران داخلی و خارجی	O38
۰/۰۴۹	۳	۰/۰۱۶۴	اولویت دادن به بخش گردشگری در برنامه ریزی توسعه استان	O39
۰/۰۱۴	۱	۰/۰۱۳۸	سطح سواد و مهارت	T01
۰/۰۳۰	۲	۰/۰۱۵۲	بهره‌مندی از آموزش‌های حرفه‌ای	T02
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۶۹	فقر اقتصادی و محرومیت	T03
۰/۰۱۵	۱	۰/۰۱۵۱	تمایل به زندگی شهری و مظاهر سرمایه‌داری	T04
۰/۰۱۴	۱	۰/۰۱۴۳	تغییر ساختار و بافت سنتی روستاها	T05
۰/۰۱۶	۱	۰/۰۱۶۲	روند روبه‌تخریب برخی از عناصر طبیعی	T06
۰/۰۳۰	۲	۰/۰۱۵۲	نامطلوب بودن آب و هوا در بهار و تابستان	T07
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۶۶	جذب منابع انسانی متخصص، کارآمد و علمی در بخش گردشگری	T08
۰/۰۱۶	۱	۰/۰۱۶۱	مدیریت جاذبه‌های گردشگری	T09
۰/۰۱۵	۱	۰/۰۱۴۵	وجود برنامه‌ای جامع برای جذب گردشگر	T10
۰/۰۱۶	۱	۰/۰۱۶۳	مدیریت و ساماندهی جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی	T11
۰/۰۱۵	۱	۰/۰۱۵۵	استفاده مناسب و اصولی از جاذبه‌های گردشگری	T12
۰/۰۳۵	۲	۰/۰۱۷۳	سطح کمی و کیفی تاسیسات زیربنایی	T13
۰/۰۳۲	۲	۰/۰۱۵۹	سطح کمی و کیفی امکانات رفاهی و بهداشتی گردشگران	T14
۰/۰۲۷	۲	۰/۰۱۳۶	سطح کمی و کیفی امکانات اقامتی (مسافرخانه و مهمانسرا)	T15
۰/۰۲۳	۲	۰/۰۱۱۶	کیفیت و کمیت شبکه دسترسی و جاده‌ها	T16
۰/۰۱۶	۱	۰/۰۱۶۰	نگرش مسئولین محلی به گردشگری	T17
۰/۰۳۳	۲	۰/۰۱۶۳	نظام آماری و پایگاه داده‌ای جهت شناسایی مشکلات	T18
۰/۰۱۵	۱	۰/۰۱۵۲	حضور نیروی متخصص و آموزش‌دیده در بخش گردشگری	T19
۰/۰۳۲	۲	۰/۰۱۵۹	اطلاع‌رسانی، تبلیغات و بازاریابی برای جاذبه‌های گردشگری	T20
۰/۰۱۶	۱	۰/۰۱۶۰	نظارت بر واحدهای گردشگری با فرض وضع موجود	T21
۰/۰۱۶	۱	۰/۰۱۶۰	توجه به مرمت و بهسازی اماکن تاریخی	T22
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۷۳	آشنایی با چگونگی بهره‌برداری از ظرفیت‌های موجود گردشگری	T23
۰/۰۱۷	۱	۰/۰۱۷۱	علایم راهنمای گردشگری در سطح شهر رو روستا	T24
۲/۶۳		۱/۰۰۰	جمع کل	

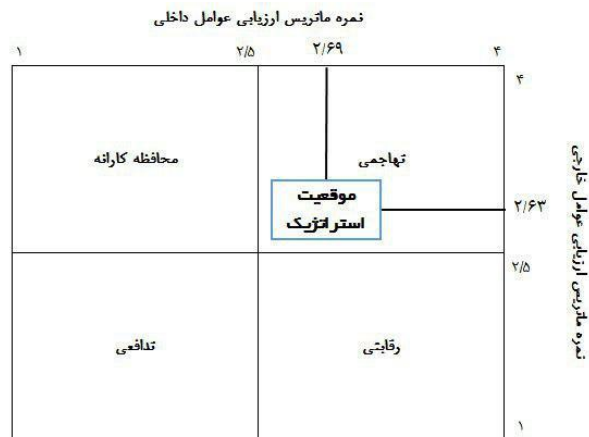
منبع: پژوهش محققان

- عدد ۲/۶۳ بدست آمده از ماتریس EFE بیانگر غلبه فرصت‌ها بر تهدیدهای محیط است که این امر

نشان می‌دهد عوامل تسهیل‌گر بیش از موانع فراروی پیاده سازی بوم‌گردی جامعه‌محور در منطقه است.

تعیین موقعیت استراتژیک بوم‌گردی جامعه‌بنیاد در منطقه

برای تعیین موقعیت استراتژیک بوم‌گردی جامعه بنیاد در منطقه باید نمرات حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی را در ابعاد عمودی و افقی آن قرار داد تا جایگاه استراتژیک مشخص گردد و بتوان استراتژی‌های مناسبی را برای آن مشخص کرد. این ماتریس که منطبق بر ماتریس SWOT است و استراتژی‌های مناسب را مشخص می‌کند در ادامه ارائه شده است.

شکل ۱. تجزیه و تحلیل ماتریس داخلی و خارجی (منبع: پژوهش محققان)

نتایج بدست آمده از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی بیانگر آن است که وضعیت بوم‌گردی جامعه بنیاد منطقه در حالت تهاجمی قرار دارد و این وضعیت ناشی از غلبه نقاط قوت داخلی بر نقاط ضعف داخلی و فرصت‌های محیطی بر تهدیدها است. بنابراین استراتژی‌های مناسب برای پیشبرد بوم‌گردی جامعه بنیاد باید با استفاده از نقاط قوت داخلی به بهره‌برداری از فرصت‌های محیطی بپردازد.

نتیجه‌گیری

اگرچه دهستان سیاهو دارای قابلیت‌ها و جاذبه‌های فراوانی در زمینه بوم‌گردی است اما توسعه بوم‌گردی جامعه‌بنیاد در این دهستان با مشکلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، نهادی و زیست‌محیطی همراه است. در این پژوهش ظرفیت جامعه محلی دهستان سیاهو در چهار روستای مورد مطالعه (بنگلایان، خرسین، سیاهو و سیخوران) با چهار مولفه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی- نهادی از نظر جامعه محلی، گردشگران و کارشناسان مورد بررسی قرار گرفت. به طور کلی بررسی‌ها نشان می‌دهد که در مولفه اقتصادی ظرفیت جامعه محلی دهستان سیاهو جهت توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد از نظر جامعه میزبان و گردشگران در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و کمتر از حد متوسط است. با توجه به وضعیت شاخص‌های این مؤلفه و باغدار بودن بیش‌تر جامعه محلی، بوم‌گردی می‌تواند به عنوان اقتصاد مکمل روستا عمل کرده و به بهبود اشتغال و درآمد منطقه کمک کند؛ اما نکته مهم در این زمینه عدم اطمینان و اعتماد جامعه محلی جهت سرمایه‌گذاری در زمینه بوم‌گردی است. بازگشت سرمایه در بوم‌گردی در مقایسه با سایر سرمایه‌گذاری‌های تجاری سرعت پایینی دارد و این مسئله باعث می‌شود جامعه محلی اقدام به سرمایه‌گذاری جهت تأمین امکانات و اقامتگاه‌ها نکند. کمبود اعتبارات لازم جهت انجام پروژه‌های مرتبط با گردشگری و سود بالای تسهیلات بانکی نیز از موانعی است که امکان یاری نهادهای دولتی را محدود کرده است. از این رو توان سرمایه‌گذاری و در نتیجه منافع اقتصادی جامعه محلی برای توسعه بوم‌گردی جامعه‌بنیاد با محدودیت‌هایی همراه است که این موضوع با یافته‌های پژوهش بیس (۲۰۱۱) درباره بوم‌گردی جامعه بنیاد و توانمندسازی بومیان در کامبوج نیز همسویی دارد.

بررسی مولفه اجتماعی- فرهنگی نشان داد که ظرفیت جامعه محلی دهستان سیاهو جهت توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد از نظر جامعه میزبان در وضعیت نامطلوبی قرار ندارد و در حد متوسط است، اما از نظر گردشگران در وضعیت مطلوبی قرار دارد. یادآور می‌شود که منظور از مولفه اجتماعی- فرهنگی میزان تمایل و تعامل جامعه محلی با گردشگران و ارتباط بین آن‌ها و شناختی از شرایط متقابل را نشان می‌دهد و شامل ارزش‌های حفظ شده محلی، هنجارها و دیدگاه‌های مشترک است. با توجه به وضعیت شاخص‌های این مؤلفه می‌توان از جمله دلایل این امر را در مهمان‌نوازی بیش از حد جامعه محلی با گردشگران،

تخریب محیط زیست توسط گردشگران، تجاوز و ورود گردشگران به باغ‌ها و درگیری بین جامعه میزبان و مهمان دانست. از این رو نباید اهمیت این مقوله را نادیده گرفت امری که در پژوهش مسعود و همکاران (۲۰۱۷) درباره مدیریت و ترویج مشارکت جامعه محلی نیز بر آن تأکید شده است و با نتایج پژوهش کناما (۲۰۱۵) درباره موانع پایداری بوم‌گردی جامعه بنیاد و همچنین یافته‌های پژوهش ریمر و والتر (۲۰۱۳) درباره کیفیت مدیریت بوم‌گردی و نتایج پژوهش گورانگ و اسکولز (۲۰۰۸) درباره تضادهای اجتماعی و ضرورت توجه ویژه به از دست دادن ارزش‌های همسو است.

در مؤلفه زیست‌محیطی دهستان سیاهو جهت توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد از نظر جامعه میزبان در حد متوسط رو به پایین و از نظر گردشگران در وضعیت مطلوبی قرار دارد. با توجه به وضعیت شاخص‌های این مؤلفه می‌توان از جمله دلایل این امر را از نظر جامعه محلی، تخریب و آلودگی محیط‌زیست توسط گردشگران دانست. همچنین عدم جمع‌آوری زباله‌ها و آلودگی منظر از دیگر مسائل قابل طرح در این زمینه است که می‌تواند عدم رغبت و رضایت گردشگران را در پی داشته باشد.

همچنین در مؤلفه کالبدی-نهادی دهستان سیاهو جهت توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد از نظر جامعه میزبان و گردشگران در وضعیت نامطلوبی (ضعیفی) قرار دارد. بوم‌گردی جامعه بنیاد به معنی کم‌رنگ شدن نقش مسئولان دولتی نیست. برنامه‌ریزی، ارائه حمایت و مشاوره تخصصی به بومیان در رشته‌های مرتبط با گردشگری، سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه و از همه مهم‌تر، ارزیابی و نظارت بر عهده بخش دولتی است که در تحقق بهینه این امر موانع و مشکلات وجود دارد. با توجه به وضعیت شاخص‌های این مؤلفه از جمله دلایل این امر وضعیت نامطلوب کمیت و کیفیت زیرساخت‌ها و وضعیت دسترسی است که در نتیجه وضعیت نامناسب جاده موجب اتلاف وقت گردشگران و دل‌سردی آن‌ها از سفر خود می‌گردد. نتایج پژوهش در این بخش با یافته‌های هیتنر و همکارانش (۲۰۰۹) درباره مسائل اصلی بوم‌گردی جامعه بنیاد فرامرزی در ارتفاعات مالزی و اندونزی همخوانی دارد.

از دیگر مشکلات اساسی در زمینه گردشگری روستایی ضعف مهارت‌های مدیریتی توسط بومیان روستا است که گریبان‌گیر مسئولین و سازمان‌ها نیز شده است. بیش‌تر افراد آشنایی محدود و تجربه بسیار اندکی

در توسعه گردشگری دارند. تعدد نهادهای تصمیم‌گیر و عدم هماهنگی میان آنها از دیگر موانع است. در بسیاری از موارد میان سازمان‌هایی مانند محیط زیست، میراث فرهنگی و گردشگری و شوراهای شهر و روستا بر سر چگونگی انجام پروژه‌های گردشگری اختلافاتی وجود دارد که همین امر منجر به ناکامی طرح‌های گردشگری می‌شود. یافته‌های پژوهش در این بخش با نتایج پژوهش ریمر و والت (۲۰۱۳) درباره کیفیت مدیریت بوم‌گردی و پژوهش محدقابل و همکارانش (۲۰۱۳) درباره عوامل شکست بوم‌گردی جامعه بنیاد همسو است.

در این بین بر اساس تحقیقات انجام شده می‌توان چهار روستای فوق را در زمینه گردشگری به عنوان تفرجگاه بوم‌گردی استان هرمزگان و جمعیت شهری و پوشش دهنده گردشگران از شهرهای اطراف در فصل پاییز، فصل زمستان، تعطیلات آخر هفته و به خصوص در تعطیلات نوروز مورد توجه قرار داد. به طور کلی، بررسی‌های انجام شده در زمینه امکان‌سنجی بوم‌گردی در دهستان سیاهو، نشان دهنده آن است که روستای بنگلایان با توجه به مؤلفه‌های سنجیده شده نسبت به سایر روستاها دارای بالاترین قابلیت برای توسعه بوم‌گردی جامعه بنیاد است. روستای سیاهو، روستای سیخوران و روستای خرسین به ترتیب در مراحل بعدی قرار می‌گیرند.

منابع

- اکبریان رونیزی، سعید رضا؛ رضوانی، محمد رضا. (۱۳۹۴). «تحلیل و تبیین پایداری توسعه گردشگری در مناطق روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان دماوند)». *پژوهش‌های جغرافیایی انسانی*. دوره ۴۷، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴. ص ۸۱ - ۹۵.
- حجاریان، مرضیه؛ خالدی کوره، فرانگیز؛ حسین‌زاده، امید؛ علیجانپور، احمد. (۱۳۹۵). «شاخص‌های راهبردی مؤثر بر توسعه اکوتوریسم جامعه‌محور در جنگل‌های ارسباران». *فصلنامه پژوهش و توسعه جنگل*. دوره ۲، شماره ۲. تابستان ۱۳۹۵. ص ۱۱۱-۱۲۹.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ مهدوی، داوود؛ پورطاهری، مهدی. (۱۳۹۰). «فرآیند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران». *پژوهش‌های روستایی*. دوره ۱، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۰. ص ۱ - ۴۱.
- ضرغام بروجنی، حمید؛ بذرافشان، شیمما. (۱۳۹۵). «میزان موفقیت توسعه گردشگری جامعه‌محور روستایی از دید جامعه محلی (مطالعه موردی: روستای آسیابسر، شهرستان بهشهر)». *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*. دوره ۵، شماره ۴. ص ۱۳۶-۱۱۹.
- فاضل بخششی، فرشته. (۱۳۸۷). *گردشگری جامعه‌محور، راهکاری جهت توسعه و پایداری گردشگری در ایران*. مرکز

گردشگری علمی - فرهنگی دانشجویان ایران.

فرگوسن، جرج اندرو و یوشیو، تاکانه. (۱۳۹۲). تحلیل آماری در روان‌شناسی و علوم تربیتی. ترجمه علی دلاور و سیامک نقشبندی، تهران: ارسباران.

مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن، جمعیت به تفکیک تقسیمات کشوری
<https://www.amar.org.ir/95/5/18>

منصورفر، کریم. (۱۳۸۷). روش‌های پیشرفته آماری. چاپ اول. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

Auesriwong, A., Nilnoppakun, A., & Paraweche, W. (2015). Integrative Participatory Community-based Ecotourism at Sangkhom District, Nong Khai Province, Thailand. *Procedia Economics and Finance*, (23) 1, 778-782.

Bith, B. (2011). Community-based ecotourism and empowerment of indigenous people: the case of Yeak Laom community developmenta Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Tourism Management at Lincoln University, Cambodia.

Drakopoulou, A. (2011). Tourism Certification and Community-based Ecotourism as Tools for Promoting Sustainability in the Greek Tourism Sector- the example of Zagori. Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements of the International Master in Environmental Sciences Degree, Lund University, Sweden.

Fiorello, A., & Bo, D. (2012). Community-based ecotourism to meet the new tourist's expectations: An exploratory study. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, (7) 21,758-778.

Gui, Y. L., Fang, Y. G., & Liu, J. S. (2004). Community-based ecotourism in nature reserve of China. *Chinese Geographical Science*, (14) 3, 276-282.

Gurung, D. B., & Scholz, R. W. (2008). Community-based ecotourism in Bhutan: expert evaluation of stakeholder-based scenarios. *The International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, (15) 5, 397-411.

Harris, R. & Vogel, D. (2002). E-commerce for community based tourism in developing countries, city university of HongKong, Department of information.

Hitchner, S. L., Apu, F. L., Tarawe, L., Galih N, Aran, S., & Yesaya, E. (2009). Community-based transboundary ecotourism in the heart of Borneo: a case study of the Kelabit Highlands of Malaysia and the Kerayan Highlands of Indonesia. *Journal of Ecotourism*, (8) 2, 193-213.

Iqbal, M. M., Shahwahid, H. M & Farah, A. M. (2013). Assessing service quality of community-based ecotourism: A case study from Kampung Kuantan Firefly Park. *Journal of Tropical Forest Science*, (25)1,22-33.

Ketema, T. D. (2015). Development of community based ecotourism in Wenchi Crater Lake, Ethiopia: Challenges and prospects. *Journal of Hospitality Management and Tourism*, (6) 4, 39-46.

- Kiss, A. (2004). Is community-based ecotourism a good use of biodiversity conservation funds? *Trends in ecology & evolution*, (19) 5, 232-237.
- Manu, I., & Kuuder, C. J. W. (2012). *Community-based ecotourism and livelihood enhancement in Sirigu, Ghana*.
- Masud, M. M., Aldakhil, A. M., Nassani, A. A., & Azam, M. N. (2017). Community-based ecotourism management for sustainable development of marine protected areas in Malaysia. *Journal of Ocean & Coastal Management*, 136, 104-112.
- Neth, B. (2008) Ecotourism as a Tool for Sustainable Rural Community Development and Natural Resources Management in the Tunel Sap Biosphre Reserve, Germany, Kassel University Press. www.unikassel.de/upress/online/.../978-3-89958-465-3.volltext.frei.pdf [accessdate:1/2014].
- Obadić, A., & Marić, I. (2009). The significance of tourism as an employment generator of female labour force. *Ekonomiska misao i praksa*, (1) 1 93-114.
- Reimer, J. K., & Walter, P. (2013). How do you know it when you see it? Community-based ecotourism in the Cardamom Mountains of southwestern Cambodia. *Journal of Tourism Management*, (34) 1, 122-132.
- Ross, S. and Wall, G. (1999). Ecotourism: Towards Congruence between Theory and Practice, *Tourism Management*, (20) 1, 123-132.
- Suansri, P. (2003). *Community based tourism handbook. Responsible Ecological Social Tour-REST*.
- Tosun, C. (2005). Stages in the emergence of a participatory tourism development approach in the Developing World. *Geoforum*, (36) 3, 333-352.
- Wang, C. C. (2016). Political challenges in community-based ecotourism. *Journal of Sustainable Tourism*, (24) 11, 1555-1568.
- Zhang, H., & Lei, S. L. (2012). A structural model of residents' intention to participate in ecotourism: The case of a wetland community. *Tourism Management*, (33) 4, 925.